

Лук'янчиков Євген Дмитрович,
професор кафедри інформаційного,
господарського та адміністративного права
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», доктор юридичних
наук, професор;

Лук'янчиков Борис Євгенович,
доцент кафедри інформаційного,
господарського та адміністративного права
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», кандидат
юридичних наук, доцент;

Микитенко Ольга Борисівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
Університету економіки, права
та інформаційних технологій «КРОК»

ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗИВ У ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ

Інститут дізнання пройшов тривалий шлях становлення та випробовування. На певному етапі поліцейське дізнання проводилося за межами процесуальної діяльності, а його результати не сприймалися як докази у кримінальному провадженні. Дізнання обмежувалося збереженням слідів правопорушення та формуванням сприятливих умов для діяльності слідчого.

У подальшому сформувалися два види дізнання: за одним воно передувало попередньому (сьогодні – досудовому) слідству, а за другим здійснювалося у тих випадках, коли досудове слідство не проводилося. Обидва становили сутність кримінальної процесуальної діяльності (ст. ст. 103, 106 КПК 1960 р).

У цей час в органах внутрішніх справ були створені самостійні структурні підрозділи дізнання, на які покладалося здійснення виключно кримінальної процесуальної діяльності. Разом з тим дізнання могли проводити і співробітники оперативного підрозділу (ст. 103 КПК 1960 р.). На жаль, у процесі оновлення кримінального судочинства самостійні підрозділи дізнання, прогресивними реформаторами були знищені, а їх співробітники розпоршені по різним службам. Ця реформа відбувалася у той час, коли новий КПК України закріпив дізнання як самостійний вид кримінальної процесуальної діяльності з розслідування кримінальних проступків.

Необхідність запровадження спрощеної процедури, зазначає Б. Задорожний, обгрунтовується великою кількістю легких правопорушень, що призводить до перевантаженості правоохоронців,

унаслідок чого затягується розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів [1].

За загальним правилом здійснення дізнання до внесення відомостей до ЄРДР не допускається. Незмінним залишається час (24 години) протягом якого відомості про проступок мають бути внесені в ЄРДР та розпочате дізнання. У невідкладних випадках, до внесення відомостей в ЄРДР може бути проведений огляд місця події (ч. 3 ст. 214 КПК України).

Разом з тим в ч. 3 ст. 214 КПК України зазначається, що для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до ЄРДР може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідування; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

Кожен із цих способів отримання інформації має деяку схожість з відповідними слідчими діями або заходами забезпечення кримінального провадження. Вважаємо за необхідне зупинитися на аналізі висновку спеціаліста, якому законодавець надає значення джерела доказів під час дізнання (ст. 298-1 КПК України), а ст. 71 КПК України наділяє спеціаліста правом надавати «висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок». Отже, спеціаліст може надавати висновок не тільки під час дізнання і не тільки до внесення відомостей в ЄРДР.

Тривалий час спеціаліста залучали для надання консультацій (усних або письмових) та безпосередньої технічної допомоги. Основною метою залучення спеціаліста, зазначає В. Гонтаренко є розширення практичної складової слідчого щодо кваліфікованого і ефективного проведення всіх можливих процесуальних дій [2, с. 196]. З аналізу змісту ч. 3 ст. 214 КПК України вбачається, що висновок спеціаліста для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку може мати місце тільки до внесення відомостей в ЄРДР (протягом 24 годин), що не узгоджується з положеннями ст. 71 КПК України. У разі незгоди з ... висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням про проведення експертизи. У такому разі дізнавач або прокурор має право звернутися до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених КПК України (ч. 2 ст. 298-4).

Зуважимо, що спеціалістом, а потім експертом, в окремих випадках, може бути одна особа. Для дослідження наданих об'єктів має використовуватися методика, розроблена для проведення експертизи. Не можна скоротити і час для відповідних об'єктивних

процесів дослідження, не можуть відрізнятись і висновки за результатами досліджень спеціаліста і експерта, якщо вони є науковими. До висновку спеціаліста пред'являється вимога, щоб він відповідав висновку експерта (ст. 300 КПК України). Для цього потрібно, щоб і усі інші вимоги до нього відповідали вимогам до висновку експерта. Проведення експертизи здійснюється за постановою слідчого або ухвалою слідчого судді. Про документ, яким призначається дослідження спеціалістом в КПК України не згадується. Вирішити це питання спробували внесенням змін в ст. 7¹ Закону України «Про судову експертизу» де зазначається, що «підставою для отримання висновку спеціаліста при з'ясуванні обставин вчинення кримінального проступку є запит службової особи підрозділу дізнання Національної поліції ...». Вважаємо, що подібні речі мають бути врегульовані у нормах чинного КПК України. Має бути визначена форма і зміст такого запиту. Крім того має бути вказано, що для отримання висновку спеціаліста слід звертатися до експерта. Адже спеціаліст і експерт різні суб'єкти кримінального провадження. Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, *має право* відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи (ч. 1 ст. 69 КПК України) (Виділено – нами). До спеціаліста такої вимоги законодавець не встановлює. Достатньо щоб особа володіла спеціальними знаннями та навичками і могла надавати консультації, пояснення, довідки та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду (ч. 1 ст. 71 КПК України). У такому разі виникає питання, яким чином особа, не наділена правом проводити експертизу, здійснює дослідження та надає за його результатами висновок, який відповідає висновку експерта?

Потребує також роз'яснення використане у Законі словосполучення «службовою особою підрозділу дізнання», адже розслідування проступків покладається на дізнавача. Керівник органу дізнання, зазначається в ч. 1 ст. 298 КПК України, визначає дізнавача, а не службову особу, який здійснюватиме досудове розслідування у формі дізнання.

Якщо вимоги до висновку спеціаліста і експерта мають бути однакові, а цього априорі бути не може, для чого результати дослідження оформляти різними процесуальними документами. Подібний підхід законодавця до вирішення цього питання є ніщо інше як спроба приховати (підмінити) сталу та перевірену практикою форму застосування спеціальних знань у вигляді отримання висновку експерта, вигаданим висновком спеціаліста [3, с. 91, 92].

Слід підтримати думку Е. Б. Сімакової-Сфремян, що висновок спеціаліста за сутністю нічим не відрізняється від висновку експерта, оскільки до нього законодавцем встановлені ті ж самі вимоги, тільки відносно встановлення фактів та обставин кримінального проступку, а не злочину, що ставить під сумнів доцільність закріплення такого

джерела доказів у КПК України [4, с. 115–118]. Це ставить під сумнів доцільність введення даного поняття у КПК України, а не користування ustalеним – висновок експерта.

Подальше опрацювання та узагальнення кримінальної процесуальної діяльності органів дізнання дозволить обґрунтувати уточнення окремих норм чинного КПК та приведення їх у відповідність до потреб практики та загально прийнятих способів формування судових доказів.

Список використаних джерел

1. Задорожний Б. Законодавча влада. URL : https://zib.com.ua/ua/139881-kriminalni_prostupki_shvidke_rozsliduvannya_bez_realnogo_zah.html.
2. Гонтаренко В. Окремі питання щодо участі спеціаліста під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності* : збірник матеріалів засідання № 3 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 23 вересня 2022 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2022. С. 195–197.
3. Антонюк П. Є., Свобода Є. Ю., Михальчук Т. В. Висновок спеціаліста як джерело доказів у кримінальному провадженні: аналіз процесуальної спроможності. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ, 2021. Випуск 66. С. 88–94.
4. Сімакова-Єфреман Е. Б. До питання про введення у кримінальне процесуальне законодавство поняття «висновок спеціаліста». *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків : Право, 2019. № 20. С. 115–119.

Пиріг Ігор Володимирович,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, УЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Судова експертиза є дослідженням на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1]. Висновки експертизи є вагомим засобом доказування при розслідуванні будь-якого кримінального правопорушення. З початку розв'язання повномасштабної агресії РФ проти нашої країни значно збільшилось кількість воєнних злочинів. За